

R. Kolarič

SREDIŠKA GOVORICA IN SPODNJEPRLŠKI GOVOR

Fran Ramovš družni v *Kratki zgodovini slovenskega jezika I*, str. 142, prleški dialekt s haloškim in središkim govorom. V *Hist. gram. VII, Dialekti*, str. 177, pa pravi: »V vzhodnem delu Slovenskih goric, v Prlekiji... med Muro in Dravo do slovensko-srbskohrvaške jezikovne meje na vzhodu govore prleški dialekt, ki ima nekaj zaznatnih krajevnih razlik v sebi...« Na str. 181 pa je zapisano: »V južnovzhodnem delu (pri Središču) ima prleški dialekt nekaj pojavov, ki drugod niso znani; z njimi je ožje vezan na prekmurščino ali pa z govorom v Halozah.« O govoru v Halozah tukaj ne bom posebej govoril. Ramovš podaja nekaj »posebnosti, ki so važne za razmerje do prleškega dialekt, ali pa ga še vežejo z osrednjo štajersščino« (*Hg. VII, 181*). Ramovšu haloški govor zavoljo preskopega gradiva ni jasen in pripuša možnost, da spada v osrednjo štajersko skupino. Ker imam nekaj več gradiva na razpolago, lahko že danes za trdno rečem, da je haloščina dialekt srednještajerske narečne skupine ($\acute{e} > ej$, $\delta > ou$). S prleščino jo veže mnogo manj potez in še te so zvečine lastne vsem štajerskim dialektom ali pa so precej mlade.

Toda kaj je s središko govorico? Ramovš jo pravilno prišteva k prleškemu dialektu. Nekatere posebnosti, ki jih on smatra za samo središke, zavzemajo mnogo širše ozemlje, kot bomo videli. Gradivo, ki se Ramovš za središko narečje nanje sklicuje, je vzel iz dveh razprav K. Ozvalda: *Zur Phonetik des Dialektes von Polstrau* (= Središče), Gorica 1904, in *Morfologija središkega narečja*, 1898, semin. naloga, sedaj v slovanskem seminarju univerze v Ljubljani.

Ramovš se nič ne izraža o starosti današnje središke govornice, pravilno pa jo postavlja v prleški dialekt, kakor že Ozvald v svojih razpravah, in poudarja nekatere zveze s prekmurščino. Ugotavlja pa Ramovš le današnje stanje. In na to ugotovitev stanja se opira zgodovinar M. Kos (*Urbarji salzburske nadškofije*, AZU 1939), ko na str. 17 navaja poseb-

nosti središke govorice kot argument za pozno kolonizacijo južnovzhodne Prlekije po odhodu Madžarov: »V pokrajini med Ljutomerom, Ormožem in Središčem, ki je med Dravo in Muro ostala najdlje pod gospostvom Ogrov, razlikuje Dialektološka karta slovenskega jezika še dva posebna, prleškemu sorodna govora, vzhodno-prleškega in središčanskega.« (Opomba 49: Fr. Ramovš, Dialektološka karta slovenskega jezika [1931], 37 [s karto] in Kratka zgodovina slovenskega jezika I [1936], 142.) V Zgodovini Slovencev, V Ljubljani 1955, središke govorice več ne omenja.

Tu moram najprej poudariti, da tudi Ramovševa Dial. karta podaja samo današnje stanje narečij in ne tudi njih historigenega razvoja. Res je sicer, da je do današnjega stanja prišlo po nekem razvoju, toda ta razvoj ni v vseh narečjih in govorih enako star. In središka govorica je sorazmerno mlada tvorba, nastala šele v novem veku. Za podlago ji je prleško narečje, kakor se govori po vsej okolici, po vsem vzhodnoprleškem teritoriju (=Spodnja Prlekija pravijo domačini) pa tudi preko njega na severozahod. Različni priseljenci od dobe turških napadov pa do konca 17. stoletja so prišli v Središče ne samo s sosednjega kajkavskega ozemlja, marveč tudi s štokavskega (primerjaj priimke Aleksič, Čačkovič, Hedžet, Jurinič, Jurjaševič, Jambrovič, Lašič ipd.). Zgodovinar Fr. Kovačič pripoveduje v svoji knjigi Trg Središče, Maribor 1910, str. 192—194, kako je v letih 1681 in 1682 kuga strašno morila po Središču, da je »večina hiš ostala prazna«. »Priselile so se potem v Središče nove rodovine, največ iz Medjimurja in Hrvaškega pa iz Murskega polja.« Iz zadnjega dela tega stavka razumemo medmurske, prekmurske in murskopoljske vplive na središko govorico, kakor jih je deloma opazil tudi Ramovš.

Vsi ti priseljenci, zlasti pa bližina kajkavskega kulturnega središča Varaždina so prinesli nekaj sprememb v prleško osnovo. Tudi knjižna slovenščina je na narodno zelo zaveden obmejni trg močno vplivala. Najvažnejši pojav je prehod *ü* (< *u*) nazaj v *u*: *vûha*, *vûsta*, *pãzduha*, *trûga* (vsa okolica ima še: *vûha*, *vûsta*, *pãzdih* < *pãzdûha*, *trûga* ipd.). Druga razlika od okoliškega prleškega narečja je nekoliko manjša labiovelarizacija *a*-ja (na splošno), ki je v nekaterih besedah sploh ni; v večini besed pa je *a* ravno tako prešel v *ã* kakor v vsej južni prleščini, v nekaterih primerih celo v *o* (gl. Ozvald, Zur Phonetik des Dialektes von Polstrau, str. 8). Sicer pa razlike med središko in okoliško govorico niso večje kakor drugod od vasi do vasi; posamezne besede (ta ali ona iz kajkavščine ali iz knjižne slovenščine), malenkostne fonetične nianse

(okoliško *hmrĕti hmĕrjen*; središko *vmrĕti vmĕrjen*). Vsi ti pojavi so popolnoma normalni, saj se Središčani ali, kakor si sami pravijo, *Srjānci*, če že doma ne gre, povečini ženijo po okoliških vaseh, tudi medmurskih.

Morda ne bo odveč, če še omenimo, da so Središčani bili in so še vedno ne samo narodnostno, marveč tudi lokalno, trško zavedni. Zmeraj so se smatrali za nekako gospodo, ki se loči in se tudi mora ločiti od prebivalstva okolišnih vasi. Zato so se dostikrat rajši ženili med seboj, tudi s sorodstvom, kar da je imelo celo nekatere slabe posledice (prim. Fr. Kovačič, Trg Središče, str. 192).

Kakšno je torej razmerje središke govornice do govornice okoliških vasi in širšega spodnjepreškega ozemlja? Naj to pokažejo primeri refleksov za posamezne glasovne in druge pojave v samem Središču, v sosednjih vaseh Obržu (Obrž), Miklavžu pri Ormožu (Mikl.), v Ormožu (Orm.) in v Ljutomeru (Ljut.). Pri tem ne bo odveč, če za samo Središče dam na prvo mesto stari Ozvaldov zapis središke govornice, ki predstavlja razvojno fazo nekako pred 60 do 70 leti (Sr. I) in svoj zapis iz avgusta leta 1952 (Sr. II). Ozvaldov zapis je bil točen in v obeh študijah nudi precej gradiva. Moja glavna izpraševanka, Jožefa Klobučar, je bila leta 1952 stara 84 let, prof. Ozvald je bil od nje za pet let mlajši, pa vendar kaže njegov govor (ali bolje zapis) starejšo fazo govora. To je razumljivo, ker Ozvald vsaj od svoje promocije 1899 dalje ni imel več tako trajnega in živega stika z domačo govornico kakor moja izpraševanka, ki je ves čas živela v domačem kraju in je razvoj domače govornice sodoživljala. Drugi izpraševanci so bili stari od 30 do 50 let.

Podoba središke govornice in vsega spodnjepreškega govora je najlepše razvidna iz preglednice najvažnejših pojavov:

Psl.	Sr. I	Sr. II	Obrž	Mikl.	Orm.	Ljut.
ē	ĕ	ê	ĕ	ê	ê	ê
ē	ĕ, ĕ	ê ¹	ĕ, ĕ	ê	ê	ê
č	č, č	č ²	č, č	č, č	č, č	č, č
ę	ę, ę, ę ²	ę, ę, ę, ę ²	ę, ę, ę, ę ²	ę, ę, ę, ę ²	ę, ę, ę, ę ²	ę, ę, ę, ę ²
ĕ	ĕ	ĕ/ĕ	ĕ/ĕ	ĕ/ĕ	ĕ/ĕ	ĕ/ĕ
è	ĕ/ĕ/ĕ	ĕ/ĕ/ĕ	ĕ/ĕ/ĕ	ĕ/ĕ/ĕ	ĕ/ĕ/ĕ	ĕ/ĕ/ĕ
ženā	žĕna	žĕna	žĕna	žĕna	žĕna	žĕna
u	ū/ū	ū/ū	ū/ū	ū/ū	ū/ū	ū/ū
o	ô/ô ² /ô ²	ô/ô ² /ô ²	ô/ô ² /ô ²	ô/ô ² /ô ²	ô/ô ² /ô ²	ô/ô ² /ô ²

¹ Intonacija je povsod padajoča, z è zaznamujem vedno indiferentni e.

² ô = indiferentni o.

Psl.	Sr. I	Sr. II	Obrž	Mikl.	Orm.	Ljut.
ô (ò: nóg)	ô/ô	ô/ô	ô/ô	ô/ô	ô/ô	ô/ô
ò (vòlja)	ô/ô	ô/ô	ô/ô	ô/ô	ô/ô	ô/ô
oknò	òkno	òkno	òkno	òkno	òkno	òkno
á > ä	bräta	bräta	bräta	bräta	bräta	bräta
licè	lice	lice	lice	lice	lice	lice
tüt	tüt/tüt	tüt/tüt	tüt/tüt	tüt/tüt	tüt/tüt	tüt/tüt
-l	-o	-o	-o	-o	-o	-o/a
ā > ä, ä > ä	ā, ä	ā, ä	ā, ä	ā, ä	ā, ä	ā, ä
črè-, žrè-	čre-, žre-	čre-, žre-	čre-, žre-	čre-, žre-	čre-, žre-	čre-, žre-
č/b	č/č	č/č	č/č	č/č/č	č/č/č	č/č/č
č/b	č/č/č	č/č/č	č/č	č/č	č/č	č/č
pès, ec	è, ec	è, ec	è, ec	è, ec	è, ec	è, ec
moglä	mëgla	mëgla	mëgla	mëgla	mëgla	mëgla
òko/okò	òko -a	òko -a	òko -a	òko -a	òkò òka	òkò òka
-àt	-ät	-ät	-ät	-ät	-ät	-ät
-òt	-òt	-òt	-òt	-òt	-òt	-òt
-ìt	-ìt, (bìk)	-ìt, (bìk)	-ìt, (bìk)	-ìt, (bìk)	-ìt, (bìk)	-ìt, (bìk)
-ùt	-ùt	-ùt (-ùt)	-ùt	-ùt	-ùt	-ùt
-èt	-èt	-èt	-èt	-èt	-èt	-èt
ǰ, (rja)	ǰ, (ärja)	ǰ, (ärja)	ǰ, (ärja)	ǰ, (ärja)	ǰ, (ärja)	ǰ, (ärja)
šč	šč	šč	šč	šč	šč, š	šč, š

Oglejmo si gornje reflekse na primerih!

1. Psl. *ē*: Sr. I *soēt, rēč, lēs, slēp, soēča, drēvo, odrēšiti*; Sr. II *soēt, lēs, črēšja, grēh, soēča, črēvo, vmrēti, zvēzda*; Obrž *soēt, lēs, rēč, črēšja, grēh, soēča, črēvo, vmrēti*; Mikl. *soēt lēs, rēč, črēšja, grēh, soēča, vmrēti*; Orm. *snēg — snēga, soēt, rēč, lēs, soēča, črēvo, brēg — brēga*; Ljut. *snēg snēga, soēt, rēč, lēs, soēča, brēg — brēga*.

2. Psl. *ē*: Sr. I *mēsto, lēto, dēlati, mēra*; Sr. II *cēsta, brēza, lēto, strēha, trpēti*; Obrž *mēsto, cēsta, lēto, strēha, sēme*; Mikl., Orm., Ljut. *mēsto, cēsta, lēto, strēha, trpēti, sēmen*.

3. Psl. nepoudarjeni *é* dá povsod *è*, zelo podoben kratkemu *i*: *člòvèk, spòpèd, vùdèti, dèvica, pri dètèti, òrèh*.

4. Psl. *è*. Povsod: *pēt, pētèk, pēta, vèzati; srēča; dēvèt, dēsèt, dētè*; Sr. I *vzèg*; Sr. II *vzèjo*; Obrž *vzèg*; Mikl., Orm. *vzèjo*; Ljut. *vzèa*.

5. Psl. *è*: Sr. I *lèd -a, pèpèl, vèsèl, vèsèljè, šèst*; Sr. II, Obrž, Mikl., Orm. *pèč -i* (Ljut. *pèčì*), *lèd -a* in *lèda, mèd -a* in *mèda, pèpèl, vèsèl, šèst*.

6. Psl. *è*. Povsod: *sèden, pèrjè, žen, nèsò, sṣèn*.

7. Akcentski tip *ženà*. Sr. I *žèna, jèmu* (= dat. *njemu*), *èna*; povsod drugod pa imamo *žèna, nèsti, nèsen* (< -m), *čèlo, sèstra, pèčen* (< -m).

8. Psl. u: Sr. I, Sr. II *klûč, kûpiti, lûkja, meřûl, zgûbiti, vûsta, vûha*; Sr. I *krûh*; Sr. II *krûh, pãzduha* itd. Povsod drugod: *klûč, kûpiti, vûsta, klabûk, plûča, krûh, kûp, sûh: posiřiti*.

9. Psl. o. Povsod: *môž, rôka, gôlôb, zôb, kôt*; *dôga, gôba* (drevesna); *pãvok*, instr. sg. fem. Sr. *žênskôj*; povsod drugod *žênskôj*.

10. Psl. ð in zgodaj podaljšani ò: *bôg bôga, nôs -a, môst -a; prôso; ôko -a; nôg, ôkna, môj, tvôj, svôj*; Orm., Ljut. *bôg bôga, z bôgon grêjô; nôs -a, môst -a, ôkô ôka, nôg, ôkna, môj, tvôj, svôj*.

11. Psl. ò. Povsod: *hðdim, pðstela, glðjen (< -m), kðplen (< -m), ðsen (8); zavðlo; vðla, neðola, vðla < vðlja; kôža*.

12. Akcentski tip *oknð*. Povsod: *ðkno, vðda, kòsa, òsa, bòsa, òca, grðba, nðsi (imp.), kðtel*.

13. Ide. á > ä. Povsod: *jãbuka, pãlca (< pálica), žãba, rãsti, kořiti, brãt brãta* (á pomeni sleherni staroakutirani vokal).

14. Akcentski tip *licè*. Povsod: *zvêzda, svêča*; Sr. I, Sr. II *dûša*; drugod *dûša, lice, brãda, orãča*.

15. *tjt > tüt/tüt*. Povsod: *bûha, dûg -a -o; dûg -a m, pûh, súnce, jãbuka*.

16. *-l > -ol/-a*: Sr. I *zvão, znão, prão, plèo, bðjô, kôvo, diřô, lovio*; Sr. II *jôu/jô, tkô, dô/dô, nêso, ðpo, tÿpiô,¹ vzèio*; Obrž *jôô, tkô, dô/dô, nêso, ðpo, tÿpiô, bliô*; Mikl., Orm. *jô, dô, tkô nêso, ðpo, tÿpiô, bliô*; Ljut. *jô/jã, tkô/tkã, nêso/nêsa, ðpo/ðpa, tÿpiô/tÿpia, bliô/bliã*.

17. *a > â (ô), ä > a*. Povsod: *lãs, mãst, tát, dãr, nãrod, brãda, skãkati, žãba, rãsti, brãt brãta*.

18. *čré-, zré-*. Povsod: *črêšja, črêvo, zrébe, zrébêta, zrébec*.

19. Psl. *ъ/ѣ > è*. Sr. I, Sr. II, Obrž *dên, lên, pêi, sêt; vês -i, têt*; Mikl., Orm., Ljut. *dên, mêh, sêt; vês -i; lên -a m; Mikl. pêi*; Orm., Ljut. *pên -a m*.

20. Psl. *ъ/ѣ > à*. Sr. I, Sr. II *mêša, mêšnik, pêšji, têšča (tašča), lêhki, vzêmen (< -m), gênen (< -m)*; Obrž, Mikl., Orm., Ljut. *mêša, mêšnik, pêšji, vzêmen, lêhki, gnêšji*; Orm. *fsakdêi*.

21. Tip *pàs, 'ac*. Sr. I *pês, dêšč, vês »omnis«*; Sr. II *dênes (:gnêšji), dêš, pês; vês*; Obrž *gnês (gnêšji), pês, dêšč, dêža, vês*; Mikl., Orm., Ljut. *gnês, pês, dêš, vês, ðgen, jûnec*; Sr. I, II *jûnec*.

22. Akcentski tip *mãglã*. Sr. I *mêgla, têma, dêska, çêber*; Sr. II, Obrž, Mikl., Orm., Ljut. *mêgla, têma, têmen, têrna* (Obrž tudi *mêgla, têma, têmen*), *dêska, çêber, mêdel*.

¹ *r* = kratko poudarjeni *r*.

23. Akcentski tip *ðko*: Sr. I, Sr. II, Obrž, Mikl., *ðkɔ -a, vūho -a* (Sr. I, II), *vūho -a* (povsod drugod), *síce -a*,¹ *nēbo -a, sēno -a*; Orm., Ljut. *ɔkɔ ðka, nēbo -a*; Orm. *síce -a, Ljut. srcē -ā, sēno -ā*.

24. *-āt*. Povsod: *brāt, kād, gād, grāh, prāg, bogāt* in *bogat*.

25. *-òt*. Povsod: *pòd -a, gròb -a, bòb -a, nðž -a, škòf -a*.

26. *-it*. Povsod: *mīš, rīt; bik -a*.

27. *-èt*. Sr. I, II *kmèt, čèp; drèn, sřšèn*; Obrž, Mikl., Orm., Ljut. *kmèt, čèp, drèn -a, cvèk -a, sřšèn -a*.

28. *-ùt*. Sr. I, II *krùh* (Sr. II tudi *krūh*), *kùp, grünt*; Obrž, Mikl., Orm., Ljut. *krūh, kùp, grünt*.

29. *ɣ-* in *-ɣ-*: Sr. I *ɣjāvi, ɣdžč*; Sr. II *rūjaf, rūjava*; povsod drugod *ɣjāvi, ɣdžč(i); črn, črf* (Sr. I, II, Obrž, Mikl., Orm.); Ljut. *črn, črf, brf*.

30. *šč* ostane povsod: *klēšče, ščāva*, le na črti Ormož—Ljutomer že prehaja v *š*: *zapūš(č)eni*.

31. Zveneči konzonanti se na koncu besede vedno izgovarjajo nezveneče, torej redno *grðp, gāt, lēt, mōš* itd., a zavoljo jasnosti tega nisem posebej označeval.

32. *-m* na koncu besede v pavzi redno prehaja v *-n*, v sredini stavka pa pred labialnimi konzonanti ostane.

33. *v* prehaja v začetku besede in v sredini pred nezvenečimi konzonanti pa tudi na koncu besede na vsem področju v *f*: *fčèra, ðfca, zdrāf, prāf, črf, brf/lbf* itd. Pred zvenečimi konzonanti in pred vokali je *v* labiodentalen: *vmrēti, vðda, cvrjo*.

34. O akcentuaciji morem za sedaj reči le, da je mnogo bližja štokavski, kot jo navaja A. Leskien v *Grammatik der serbo-kroatischen Sprache*. I. Heidelberg 1914, 212 ssl., kakor pa splošno slovenski. V smeri proti severozahodu pa se vedno bolj bliža splošno slovenskemu razvoju.

35. Pri *a*-jevski deklinaciji imamo v instr. sing. *-ðj/-ɔj*: *z rokðj, s krāvoðj*. — Genitivov pl. *slūžbih, bèglih, čāplih*, kakor jih omenja Ozvald, *Morfol.* 20, da »se često nahajajo poleg organskih tvorbov in »so posnete po sestavljeni deklinaciji«, nisem več zasledil.

36. Dual je tako v sklanjatvi kot spregatvi ohranjen v istem obsegu kot v knjižni slovenščini.

37. *o*-jevske osnove: V obrazilih so mehke osnove izenačene s trdimi: *krālof, krālom; mešārof, mešārom* itd. — Osnove na *-s-* so sovpadle z osnovami na *-o-*: *tēlo -a -i; drēvo -a -i; ðkɔ -a -i* itd. — Dat. in lok. sg. se glasita na *-i*: *člòvèki, vrābli, v mlēki*. — Lok. sg. n. na *-ē* sem našel

¹ *f* pomeni dolgo padajoče poudarjeni vokalični *ɣ*.

samo še v primeru *f cortjê* (prim. Ozvald, Morfol. 24). — Obrazilo *-je* v n. pl., kakor n. pr. *bratje, zobje* v Središču ni več znano; dosledno se rabi obrazilo *-i*: *bràti, zôbi, tâti*, pač pa najdemo še v podaljšani obliki *dragôvje*. Obrž pa ima tudi že *zôbjê*. — Gen. pl. ima včasih obrazilo *-i*: *zôbi, lâsi, vôzi*, vendar zvečine *-of* (< *-ov*): *zôbof, vôzof*, pa tudi še po starem *zôb, lâs, vôz*. — Dat. pl. nevtrov se glasi na *-am*: *plûčam, črêvam, vûham, sfcam, jêtram, vûstam, kôlnam* (kolenom). — V lok. pl. je pri moških enozložnicah še ohranjeno obrazilo *-êh*: *f koťêh* (kot zemljiško ime), *v zobêh, pri dragêh* poleg mlajših oblik: *kôtih, zôbih* itd. — Nevtra imajo vseskozi obrazilo *-ah*: *f plûčah, na jêtrah, na kôlnah, vûstah*. — Instr. pl. nevtrov ima oblike na *-i*: *s kôli* (= vozom), *z jâjci* poleg oblik na *-ami*: *s kôlami, s plûčami, z dŕvami*.

38. Ženske osnove na *-i* imajo v dat. pl. še obrazilo *-êm*: *lažêm, rêčêm* poleg *lâžim, rêčim*; podobno ima lok. pl. še *-êh*: *lažêh, rêčêh* poleg *lâžih, rêčih*.

39. Poleg zaimka *tôti -a -o* se rabi še stari kazalni zaimek *tê* (< *tî*), *tô, ta*; ohranjene imamo še nekatere stare sklone: *tôga, tômuli, pri tôm, s têt* itd.

40. Oblik *vsôga, vsômu*, ki jih za sestavljeno deklinacijo navaja Ozvald, Morf. 64, nisem več zasledil.

41. Vprašalni zaimek *kzto* je dal što.

42. Pri glagolih III. vrste so še žive starejše, nekontrahirane oblike: *žêlêjem, bôgatêjem, noŕêjem* itd.

43. Namesto glagolske pripone *-ova/eva-* se redno rabi *-ava-*: *cêjâvati* (< *cênjevati, zmerjati, priimke si dajati*) *cêjâvlem, zdêlâvati, zdêlâvlem, zmŕzâvati, zmŕzâvlem* itd.

44. Prva oseba dvojine se glasi samo na *-ma*: *grêma, nêšema, nêsima*.

45. Imperativnih oblik *pôvič* (povej), *jêč* (jej) *jêčte* (Ozvald, Morfol. 94, Zur Phonetik 15) nisem več zasledil.

46. Besedni zaklad spodnjeprleškega področja je vsaj 95 % enoten. Nemških izposojenk je v njem mnogo manj kakor v kranjskih narečjih.

47. Sintaksa spodnjeprleškega govora je enotna, ritmika lahka, tempo precej nagel, le v Središču nekoliko zategnjen.

*

Kakor smo v uvodu omenili, pravi Ramovš, da je v južnovzhodnem delu prleški govor z nekaterimi pojavi tesneje zvezan z govorom v Halozah in s prekmurskim narečjem. Z govorom v Halozah je zvezan samo

s tistimi potezami, ki so skupne srednještajerski in panonski narečni skupini. Sicer sem pa edino na Hardeku pri Ormožu našel rahlo sled haloškega govora v besedi *mêišec* (*ei* za *ê*) pri neki mlajši ženi, ki je pa doma iz velikonedeljske župnije. Drugih haloških sledov tukaj ni, čeprav so Ormožanci in okoličani imeli v Halozah gorice. — Tudi pravih prekmurskih vplivov misem mogel najti, morda le nekoliko mursko-poljskih vplivov v besednem zakladu.

Pač pa si moramo nekoliko ogledati razmerje do sosednje medmurščine, od katere jo loči le majhen potok, ponekod pa samo cesta. — Ker iz medmurščine nimam svojih zapisov, zlasti ne za južni, bolj ravninski del vzhodno od Središča, kjer so zveze najmočnejše, in ker tudi v hrvaški dialektološki literaturi za ta del ne najdem nobenih zapisov, se moram nasloniti na razpravico V. Oblaka, Nešto o megjurmurskom narječju. Zbornik za narodni život i običaje I, 1896, 44—62. Oblak je svoje gradivo nabral v Sv. Martinu na severu Medmurja, na desnem bregu Mure južno od Hotize v Prekmurju. Govornica v Martinu kaže še nepobitne sledove sosednje prekmurščine ($\delta > ou$, $\acute{e} > ei$).

Navedimo nekatere skupne poteze medmurščine in zlasti središke govornice, kjer so najbolj vidne: medm. *d'ènes*,¹ sred. *dēņes*, povsod drugod *gnēs*; medm. *ž'ėna*, sred. *žēna*, *ēna*, *jēmu*, povsod drugod *žēna*, *ēna*, *jēmī*; medm. *m'ėsec*, sred. *mēsec*, drugod *mēsec* in *mēsēc*; medm. *nadra*, splošnoprl. *nādra* n. ali *nādre* f.; medm. *núogom* (instr.), prl. v vseh sklonih *nōga*; v medmurščini *u* ne prehaja v *ü*, torej: *múha*, *klúč*, *zgúbio*, *kúpio*, *zamújeno*, *krùh*; isto velja za središko govornico; ob medm. velelnikih *ječ*, *ječte*, *povič*, *povičte* navaja Ozvald take oblike tudi še za Središče; povsod drugod imamo *jěj*, *jějte*, *poņej*, *povějte*; medm. *moždāni*, v vzhodnem delu Spodnje Prlekije *mōždāni*, medm. *dāžda*, nom. *dāšč*, sred. *děšč* *děždža* (Ozvald, Zur Phonetik, 15); medm. *kmica*, spodnjeprl. *tmica*, *kmica* (za *tāmā*); medm. dat. lok. sg. mask. in nevtr. se končuje na *-u*: *ku^{on}ju*, *sinu*, *brátū*; enako v Središču; gen. sg. sestavljene deklinacije se glasi na *-oga*: *ānoga*, Ozvald navaja primere tudi še za Središče (gl. zgoraj točko 40).

To je v glavnem vse, kar je skupnega samo medmurskemu in spodnjeprleškemu govoru; drugi skupni pojavi zavzemajo širše kajkavsko in slovensko ozemlje ter za vplive kajkavščine na spodnjeprleški govor, zlasti na središko govornico niso značilni. Sicer pa bi bilo treba

¹ Intonacija je tudi v severnem Medmurju samo padajoča, primere pa navajam natančno po Oblakovem zapisu.

sosednje medmurske in kajkavske govore južno od Drave šele natančno raziskati, zlasti v leksikalnem pogledu, da bi se še našli skupni pojavi; ti so zlasti v rabi nekaterih sufiksov očitni, n. pr. *-jak*: prleško-medmursko *lěšjak* < *lešnjak*: splošno slovenskemu *lešnik*, *svečnjak*: *svečnik*, *ribnjak*: *ribnik* ipd.

Iz vsega povedanega sledi, da je središka govorica del spodnjeprleškega govora in da so medmurski vplivi v njej malenkostni. Prinašajo jih priseljenci v Središče, ki se semkaj priženijo ali kako drugače tukaj nastanijo; domačini jih takoj prepoznajo. Že v naslednjem rodu pa mnogi teh pojavov pod močnim vplivom prleščine navadno že izginejo. Trajen je le *u* namesto prl. *ü*, ker ga je v slovensko zavednem trgu podpiral še slovenski knjižni *u*.

Zusammenfassung

Die Sprechart von Središče ob Dravi wurde öfters, besonders von den Historikern, als ein sonderbarer Dialekt aufgefaßt, der in sich den Beweis tragen soll, daß die ganze südöstliche Hälfte der Slovenske gorice erst nach dem Abzug der Madjaren aus diesem Gebiet um das Jahr 1200 neu besiedelt wurde. Der Verfasser kam auf Grund seiner eigenen Untersuchungen im Gelände und der älteren Beschreibung der Sprechart von Središče von K. Ozvald zu folgenden Ergebnissen:

1. In Središče wird genau derselbe Dialekt gesprochen wie im übrigen südöstlichen Teil der Prle-Gebiets, das ist südöstlich der Linie Ormož—Ljutomer. Der auffallendste Unterschied zur Sprechart der benachbarten slowenischen Dörfer ist *u* anstatt *ü*, welches aus altem *u* entstanden ist. Sonst unterscheidet sich die Sprechart von Središče von der des übrigen südöstlichen Prle-Gebietes in keinem wesentlichen Punkt. Die Nuancierungen sind nicht größer als anderswo im slowenischen Sprachgebiet von Dorf zu Dorf.

2. Das *u* anstatt *ü* muß in Središče denselben Ursprung haben wie das *u* im benachbarten kroatischen Kai-Dialekt in Medjimurje. Die angrenzenden Kai-Dialekte südlich des Flusses Drava haben *ü*. Auf die Rückentwicklung des *ü* zu *u* hatte auch die slowenische Schriftsprache etlichen Einfluß.

3. Ziemlich seltene Sondererscheinungen im Lexikon von Središče und vor allem kroatische und serbische Familiennamen, wie *Aleksič*, *Čačkovič*, *Hedžet*, *Jurinič* usw. sind jungen Ursprungs (aus dem Ende des 17. Jh., nach der großen Pestkatastrophe).

4. Sonst ist die Untermundart im erwähnten Abschnitt einheitlich und bildet mit den Untermundarten nordwestlich von der Linie Ormož—Ljutomer bis zur Linie Vurberg (nordwestl. von Ptuj)—Slatina Radenci an der Mura eine sehr einheitliche Mundart, den sogenannten Prle-Dialekt.